

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Regula Dominus quae pars

[Köln], [um 1490/95]

Dominusque pars [nomen] [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-289428](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-289428)

Dominusque pars

nomē Quare qz sciat substantiā cū q̄lita
te ppria vel p̄muni. ppria vt petrus. cō
munis vt dñs Quale nomē. substantiuus
quare. qz p se p̄t stare in locutiōe z reddere suppositū p̄bo
psonali. vt dñs dixit. famul⁹ audiuit Si adiectiū: qz ad
iacet suo substantiuo. z sine eo nō p̄t stare in locutiōe z red
dere suppositū p̄bo psonali. vt albi. Homini quot acci
dūt. sex. que qualitas: p̄paratio. genus. numerus: figura
casus. Quis q̄litaris. appellatiue. quare. qz naturaliter
p̄mune est multoz. vt dominus famulus. vñ (Appellati
uis varias res vniuocabis) Si pprie qz vñ soli rei cō
uenit. vt henricus petrus. vñ Ad propriū dices qd non
notat vniuoce res Plures) Comparat. nō. quare. qz nō
potest augeri vel minui in p̄parando. nec est adiectiuum
vt dominus famul⁹. Si p̄patur. qz p̄t augeri vel minui
in p̄parando. Quō p̄paratur albi In masculino genere
hic albus albi⁹ albi⁹ albi⁹. In feminino genere hec al
ba albi⁹ albi⁹. In neutro genere hoc album albi⁹
us albi⁹. Mouet. ita. quare. qz cadit de genere in
genus z de vna terminatiōe in aliā. vt hic dñs hec dñia
Sed nō mouet. qz non cadit de genere in genus. nec de
vna terminatiōe in aliā. vt scammū. Quomodo aliqd mo
uet sic Vel mouetur p̄ duo genera z p̄ duas terminatio
nes. vt hic dominus hec domina. Vel mouet per duo
genera z per vnam terminatiōem. vt hic z hec homo. sa
cerdos. scholaris. Vel per tria genera z per vnā termina
tiōem. vt hic z hec z hoc felix. audax. vel p̄ tria genera z p̄
duas terminatiōes. vt hic z hec fortis z hoc forte. Vel p̄
tria genera z p̄ tres terminatiōes. vt hic albi hec alba hoc
albi. Quis generis. masculini. quare. qz preponitur ei
in declinatiōe vnū articulare pronomē. vt hic domin⁹
vnde Dant hic in us facta tibi declinante secunda. Per

minini. qz preponit ei in declinatōe vnū articulare pno
nomen. vt hec musa. vñ (Sit tibi nomē in a muliebre)
Si neutri. qz pponit ei in declinatōe vnū articulare p
nomē. vt h scannū. vñ (Am neutri facies) **S**i cōis. qz
pponitur ei in declinatōe duo articularia pnoia. vt h z
hec sacerdos. vñ (Dāt duo bos impos ppos custosqz sa
cerdos) **S**i om̄is. qz pponunt ei in declinatōe tria arti
cularia pnoia. vt hic z hec z hoc felix. vñ (In triplici ge
nere decet adiectiua notare) **D**ubij. qz pponunt ei in de
clinatōe duo articularia pnoia p hanc p̄iūctōem disūc
tiūaz aut. vt hic aut hec dies. vñ (Hic dabit hec ved ies.
dant hi t̄m̄ō plures) **E**picheni. qz tantū facit sub vno
articulo quantum cōe sub duobz. vt hic passer hec aqui
la. **D**icit em̄ epichenū ab epi qd est sup z chenuz cōe q̄st
sup cōe gen^o. qz tantū facit sub vno articulo q̄stuz cōe sub
duobz. vñ (Noibz volucrū neqt vt credo) general' **N**oz
ma dari: t̄m̄ est nature secus in illis) **Q**ui^o numeri sin
gularis. qre. qz singularit' pferē. vt dñs magister: **P**lura
lis. qz pluralit' pferē. vt dñi magistri **Q**ui^o figure. sim
plicis. qre. qz nō p̄t diuidi in duas vl in plures partes
intelligibiles p̄oris sensus capaces. vt dñs magister. vñ
(Nō poteris tale sub simplici scisma notare) **S**i p̄posi
te. qz p̄t diuidi in duas vel in plures ptes intelligibiles
p̄oris sensus capaces: vt iniustus p̄beatus: vñ (Dictio
p̄positā dicitur habere figuram. Quā licet in geminas
partes distinguere. quaruz Significata gerit vox desig
nanda p̄ ipam) **Q**uius casus. n̄i. ḡi. d̄i. acci. vii. et
abli. qre qz in tali casu repitur declinādo **Q**ui^o decli
natōis. prime. qz mittit ḡm̄ z d̄m̄ singularē in ac d̄yp
thōgon. i. in elongā. vt musa muse. **S**ecunde. qz mittit
ḡm̄ singularē in i: z d̄m̄ z ablatim̄ in o. vt dñs d̄m̄ d̄no
Tercie. qz mittit ḡm̄ singulares in is z d̄m̄ in i. vt felix
felicis felici. **Q**uarte. qz mittit ḡm̄ singularem in us et
d̄m̄ in u: vt fructus fructus fructui. **Q**uinte. qz mittit
ḡm̄ z d̄m̄ singulares in ei p̄ diuisas sillas. vt spēs sp̄i

species. Item octo sunt nomina hñtia secundā declina-
 tionē pnomnis. qz mittunt grñ singularē in ius z dñm
 in i. vt nullus nulli nulli: vñ? Quis et vllus vter et nul-
 lus solus et alter. Totus dant in ius gtōs. addis alius
 Namqz tenent normā pnomnis ista secundā
So que pars. pñomen. qre. qz loco pprii nois po-
 nitur. et certā significat psonam. **R**onoi quot acci-
 dunt. **S**ex. que. qualitas genus numerus figura psona ca-
 sus. **Q**uius qlicatis. finite. qz finitam rem demonstrat. vt
 ego. **I**nfinite. quia infinitā rem demonstrat. vt quis que
 quod **Q**uius generis: omnis. qz omni generi associari p̄t
 vt ego vir ego mulier ego aīal. **M**asculini. qz masculino
 generi associari p̄t. vt iste equus. **F**eminini. qz feminino
 generi associari p̄t. vt illa mulier. ista ancilla. **N**eutri. qz
 neutro generi associari p̄t. vt istud animal. istud templū
Dois. quia cōi generi associari p̄t. vt qualis talis. **Q**ui-
 numeri. singularis. qz singularit̄ pfertur. vt ego studeo.
Pluralis. qz pluralit̄ pfertur. vt nos studemus. **D**e figu-
 ra dicendū est hic sicut in nomine. **Q**uius p̄sone. prime
 quare. qz significat rem de se loquentē. vt ego lego. **S**e-
 cunde. qz significat rem ad quā fit sermo. vt tu scribis.
Tercie. qz significat rē de q̄ fit sermo: vt ille cantat. **Q**ui-
 ius casus. nri. gr̄i. dñi. zc. sicut in nomine. **Q**uius decli-
 nationis: p̄me: quare. qz mittit grñ singularē in i vel in
 is. et dñm in i. vt ego mei vel mis mihi. **S**i sunt tria pno-
 mina p̄me declinatiōis. vt ego tu sui. **S**i secūde. qz m̄it-
 tit grñ singularē in ius diunctū vel diuisū. et dñm in
 i vel in c. vt ille illius illi. hic huius huic. **S**i sunt qnqz
 pnomina secūde declinatiōis. scz ille ipse iste hic et is:
Si tercie. qz mittit grñ singularē in i vel in e. et dñm in
 o vel in e. vt meus mei meo. mea mee mee. **S**i sunt qnqz
 pnomina tercie declinatiōis. scz meus tuus suus noster
 et vester. **S**i q̄rte. qz mittit grñ singularē in atis et dñm
 in ati. vt nostras nr̄atis nr̄ati. **S**i sunt duo pnomina q̄r-
 te declinatiōis. scz nostras et vestras. **Q**uot sunt pnoia
 apud latinos. q̄ndecim. scz octo p̄m̄itua z septē derina

tua. Que sunt octo pmitina. Ego tu sui ille ipse iste hic
 et is: vii? His octo spes pmaria dicit esse. Que sunt sep-
 tem derivatina. Deus tuus suus nř vř nrās et vřās. et
 formant a tribz primis pnoibz. scz ego tu sui. vii? Deqz
 tribz pnis septe fit origo supmis. et illa dicunt possessi-
 ua. Item a gto singulari mei derivat meus mea meū.
 A gto singulari tui derivat tuus tua tuū. A gto singula-
 ri sui derivat suus sua suū. A gto pli nostri derivat no-
 ster nrā nostrū. A gto pli vestri derivat vester vřa vestrū
 A gto pli nostrū derivat nrās et vnū adverbū scz nostra-
 tim. A gto pli vřm derivat vřās. z vnū adverbū scz vřa-
 tim. Quot sunt pnoia relatiua. qtuor scz is suus ipse sui
 vii? Is suus ipse sui referūt. sed cetera monstrāt. Quot sūt
 pnoia demonstratiua: decem: vii? Sic ego tuqz meus noster
 vester tuus iste. Nostras z vestras demonstratiua vocant
 Item est vnū pnoimen demonstratiuū et relatiuū sil' scz ille
 vii? Ille refert monstrat nō facit hoc aliud

Ado que ps. verbū. quare. qz cum modis z formis
 tpibz agendi vel patiēdi significatiuū est. Qui? qua-
 litatis. Dico qz qlitas verbi diuidit in modū et in formā
 et illa habem? p qlitate Qui? modi. indicatiui. qz indica-
 di sensum hz. vt amo lego. Si impatiui. qz impandi sen-
 sum hz. vt ama lege. Si opatiui. qz opādi sensum hz. vt
 vřinā amare legere. Si pūctiui. qz pūngēdi sensum hz
 vt cum amē legā. Si infinitiui. qz infinitādi sensum hz.
 vt amare legere. Qui? forme. pfecte. qz significat suū sig-
 nificatū simplr sine pnotatiōe inchoatiōis meditatiōis
 vel frēqntatiōis. Si frēqntatiue. qz significat suū signifi-
 catū cum frēqntatiōe. et terminat in to so vel xo. vt lectio
 curso nexo Et format ab vltio supino. vt lectū lectu. u in
 i z addēdo to fit lectio Si meditatiue. qz fcat suū fcatū
 cum meditatiōe. et terminat in rio. et format ab vltio su-
 pino. vt lectū lectu. adde rio fit lecturio. Si inchoatiue
 qz significat suū significatū cum inchoatiōe. et terminat
 in co. et format a scda psona pntis tpis indicatiui modi.
 vt amo amas. adde co fit amasco. ferueo ferues. adde co

fit feruesco. **Qui** coniugationis. p^{me}. q^{re}. q^z h^z a p^{ducta}z
 ante re in infinitiuo. vt amare. **Vel** h^z a p^{ducta} ante re vt
 anteris in scda psona pntis t^{pis} indicati modi p^{bi} passi
 ni deponētis et cōis: vt amor amaris vel amare. imitor
 aris vel are. veneror aris vel are. **Scde** q^z h^z e p^{ductam}
 aⁿ re in infinitiuo. vt docere. **Vel** q^z h^z e p^{ducta} ante re vt
 aⁿ ris in scda psona pntis indicatiui. vt doceor doceris
 vel docere. **Tercie** q^z h^z e correpta ante re in infinitiuo. vt
 legere. **Vel** q^z h^z e correpta ante re vel aⁿ ris in scda pso
 na pntis indicatiui. vt legor legeris vel legere. **Quarte**
 q^z h^z i p^{ducta} ante re in infinitiuo. vt audire. **Vel** q^z h^z
 i p^{ducta} ante re vel ante ris in scda psona pntis indicati
 ui. vt audior audiris v^l audire. **Itē** amo est psequētis cō
 iugatis. q^z psequēter z regularit^r iugat. **Si** incōseqn
 tis. q^z incōseqn^t z irregularit^r iugat. vt fero fers fert. suz
 es est. edo es est. volo vis vult. **Et** illa sunt q^{tuor} q^z dicunt^r
 anoz mala. vⁿ? **Sum** volo fers z edo sunt bec z anoz ma
 la credo. **Qui** generz. actiuⁱ: q^{re}. q^z desinit in o et p^r acci
 pere r et facere ex se passiuū. vt amo actm adder fit amor
 passiuū. **Passiu** q^z desinit in r. et p^r dimittere r. et redire
 in suum actiuū. vt amor passiuū deponer fit amo actiuū
Neutralis q^z desinit in o et non p^r acciper. q^z si acciper
 r nō esset latinū. vt sto curro nā stoz curroz nō d^r. **Depo** r
 mentalis q^z desinit in r et non p^r dimittere r. q^z si dimitte
 ret r nō esset latinū. vt loquor nam loquo nō d^r: **Q^ois** q^z
 desinit solū in r. et h^z vtrāq^z significatiōē. scz actiuā et
 passiuā. vt criminoz. nā criminoz te criminoz a te vtrūq^z
 latine dicim^r. **Itē** hoc verbū facio fm vocē est generz neu
 tralis: sed fm significatiōē est generz actiuⁱ. z suū passiuū
 est fio. vⁿ? **Voce** facit neutrū. sed designādo dat actum
Qui passiuū fio cōplere memēto. **Itē** hoc p^{bum} substā
 tiuū sum fm vocē est nullius generz. q^z nec in o nec in oz
 desinit. sed fm significatiōē est neutral generz. q^z signifi
 cat suū significatū p modū remanētis in agēte **Itē** verbū
 neutrale est triplex. s. neutropassiuū neutrūpassiuū z neu
 tripassiuū **Verbū** neutrale neutropassiuū est illud q^o sub
 2 a iij

voce actiua vel neutrali habz preteritū verbi passiui. vt
 gaudeo gauisussum. soleo solitussum. Et talia sunt dñqz
 et addunt duo. vñ? Audeo cum soleo fio qz gaudeo fi
do: Quings puer numero neutropassiuā tibi do. Prān z
deo cūm mereo pdictis annumerabis. Verbū neutrale
 neutropassiuū est quod sub voce actiua vel neutrali ha-
 bet significatū verbi passiui. vt vapulo. i. pcutior. Et ta-
 lia sunt quatuor. vñ? Exulo vapulo venco fio quatuor
ista Sensum passiui sub voce gerunt aliena. Sed neu-
 tripassiuū est. quod sub voce passiuā hz preteritū verbi ac-
 tiui. vt opior operui. mereor merui. Et talia sunt quor
 vñ? Operior mereor diuertoz cum liceo: qz. Neutropassi-
 ua preter bec tibi nulla vocabis. Operui merui diuertī
 dic licūqz. Quis numeri. singularis. quare. qz zc. sicut
 in nomine Quis figure. simplicis. sicut in noie. Quis
 tps. pñtis. quare. qz pñs temp? significat. vt amo. Pre-
 teriti. qz preteritū tempus significat. vt amāui. Futuri.
 qz futurū tempus significat. vt amabo. Quis persone.
 prime. quare. qz possumus ei adiungere vnum pñomen
 prime persone. vt ego amo. Si secūde. quia possumus ei
 adiungere vnum pñomen secūde psone. vt tu amas. Si
 tercie. qz possumus ei adiungere vnum pñomen tercie
 persone. vt ille amat

Hodie que pars. aduerbiū. quare. qz ponitur iuxta
 suum. verbū ad eius significatiōē determinandā.
 Aduerbio quot accidūt. tria. que. significatio ppatio et
 figura. Quis significatiōis. rps. quare. qz determinat
 verbum rōne tps. vt hodie scripsi. Cōparatur. nō. qua-
 re. qz non p̄t augeri vel minui in p̄pando. nec descēdit a
 nomine p̄pabili. vt hodie heri semel bis. Si ita. qz po-
 test augeri vel minui in p̄pando. z descendit a noie p̄pa-
 bili. vt doctē doctius doctissimū vel doctissime. Quis
 gradus p̄pationis. positiui. qre. qz determinat verbū sim-
 plicit z sine excessu. vt iohānes legit bñ. Si p̄pationi. q̄a
 determinat p̄puz cū excessu citra terminū. vt bēricus legit
 melius Si suplatiui. qz determinat p̄puz cū excessu in ter

mino vt petrus legit optime. **Quis** figure. **opposite**. qre
qz p̄ diuidi in duas pres intelligibiles p̄oris sensus ca
paces. **Et** p̄ponit hodie ab illo. **phomine** hoc z a nomie
dies dici. **Et** dicit hodie quasi hoc die. **Simplicis**. q̄a
non p̄ diuidi in duas zc. vt prius

Legens que ps. p̄cipiū. quare. qz p̄tem capit a nō
mine. p̄tem a v̄bo. z p̄tē ab v̄troqz. **Quid** capit a no
mine. genera z casus. **Quid** a verbo. tpa z significatiōes
Quid ab v̄troqz. numerū z figurā. **Cui** ḡ. ois. qz omni
generi associari p̄t. **Vel** qz p̄ponit ei in declinatiōe zc.
Vel qz omne p̄cipiū in ans vel in ens terminatū est ḡ
ois. vt hic z hec z hoc legens amans. vñ? **Adiectiua** no
tes quibz omne genus dare debes. **Si** masculini. qz mas
culino generi associari p̄t. vt dilecta mulier. **Si** neutri.
qz neutro generi associari p̄t. vt dilectū aīal. **Vel** sic. sub
us est ḡ masculi. sub a ḡ sei. z sub um ḡ neutri. **De casu**
dic sicut in noie. **Sur** t̄pis. p̄ntis. qre. qz omne p̄cipiū
in ans vel in ens terminatū est p̄ntis t̄pis. vt amās legēs
vñ? **Participās** quod in ans vel in ens fit dicitō presens
Si p̄teriti. qz omne p̄cipiū terminatū in tus sus vel rus
est p̄teriti t̄pis. vt amatus doctus visus nixus. vñ? **Tus**
sus rus dat p̄teriti. rus dusqz futurum. **Si** futuri. q̄a
omne p̄cipiū terminatū in rus vel in dus est futuri t̄pis
vt amaturus vel amandus. vñ? **Rus** dusqz futurū. **Cui**
significatiōis. actiue. qre. qz suum v̄bum a quo descendit
est actiui generis. vt legens a lego. amās ab amo. **Si** pas
siue. qz suum verbū a quo descendit est passiui generis. vt
amatus ab amor. **Si** neutralis. qz suū verbū a quo de
scendit est neutralis generis. vt stans a sto. **Si** deponēta
lis. qz suū verbū a quo descendit est deponētalis generis
vt loquens a loquor. sequens a sequor. **Si** p̄munis. q̄a
suū verbū a quo descendit est cōis generis. vt criminās a
criminoz. **Quā** omne p̄cipiū est illius significatiōis cu
ius generis est suū verbū a quo descendit. vñ? **In** v̄bi ge
nere que significatio quere. **Quis** numeri. singularis. vt
in nomine. **Cui** figure. simplicis. quare. qz a verbo sim

plis figure descendit. vt legens a lego **D**ecōpositiue. qz a
verbo pōsite figure venit. vt negligēs a negligo
Et que ps. diuinctio. qre. qz iungit z ordinat cete
ras ptes in orōe. **C**ōiunctio q̄t accidūt. tria. que
ptās figura z ordo **C**ōiunctio. qre. qz iun
git duo extrema inter se z cū tercio. vt petrus z paul⁹ cur
runt. **D**a copulatiuas. vt et atqz ac ast **D**isūctiue
qz copulat duo extrema inter se. z disūgit ea cū tercio. vt
petr⁹ vel paul⁹ currit. **D**a disūctiuas vt aut ve vel ne nec
an neqz. **E**xpletiue. qz est extra p̄pletū sensum orōnis. et
solū ponit in orōne p̄pter ornatū eius. vt ego lego tu qdē
ludis. **D**a expletiuas. vt qdem equidē salte videlicz **C**au
salis. qz tenet se ex pte aūtis qd est cā p̄ntis. vt si hō cur
rit hō mouet. **D**a cāles vt est etiāsi zē **R**ōnalis qz p̄ ordi
nē iungit aliqua plus se tenēs ex pte p̄ntis. vt hō currit q̄
mouet. **D**a rōnales vt ita itaqz. **C**ui⁹ figure. simplicis. sic
in noie. **C**ui⁹ ordis. p̄positiui. qz p̄ponit dēōnibz q̄s co
pular. vt at ac ast. **S**ubiūctiui. qz postponit dēōnibz q̄s
copulat vt qz ve ne **E**t iste tres diuinctōes dicunt enclit
ce ab en qd est in z cleo qd est inclinare. qz inclināt sup se
accentū vltie syllabe dēōnis p̄cedētis. vt dixi qz putas ne
dans ve. **C**ōis qz indr̄nter p̄t p̄poni vel postponi dēōibz
quas copulat. vt ergo ideo igit zē.

D q̄ ps. prepō. qz p̄ponit alijs p̄tibz in orōe. **P**repo
sitōi q̄t accidūt. vñ. qd. casus tm̄ **Q**uot casus. duo
qui. accūs z abltūs. **Q**uot sunt p̄pōnes deseruētēs accō
casui. **T**riginta. s. ad apud ante aduersum zē. vii⁹ **Q**uart⁹
ēdenas sibi iūgit p̄posituras **Q**uot sūt p̄pōnes d̄seruētēs ab
latino casui. **Q**uindēci. s. a ab abs zē. vii⁹ **S**extus q̄nde
nas sibi iūgit p̄posituras **Q**uot sunt p̄pōnes deseruētēs
vtriqz casui **Q**uatuor. s. in sub sup z subter **Q**uot modis
addit prepō dēōnibz. **D**uobz modis. vno mō p̄ appōem
q̄n ex prepōe z dēōne (cui adiungit) nō fit vna dēō. vt ad
patrē. in domo. **A**lio mō p̄ p̄pōnem. s. q̄n ex ipsa p̄pōe et
dēōne (cui adiungit) fit vna dēō. vt plego iniustus ppul
cher. **Q**uot sunt p̄pōnes inseparabiles. **S**eptē. s. di diis re se

an co con. qz solum ponunt p hōdem z nō p appōem
Nota qz prepō qñqz cōplet significatū verbi. vt facio
pficio. audio exaudio. Qñqz mutat significatiōē. vt ve
nio inuenio. video inuideo. Qñqz minuit. vt rideo subri
deo. Item subrideo. i. parum rideo

Eu q̄ ps Interiectio. qre. qz interiacet ceteris ptibz
in orōe. Interiectiōi quot accidūt. vñū. quid. signi
ficatio tm̄. **L**ui⁹ significatiōis. dolētis. qre. qz dolorē mē
tis significat. vt heu me miserū. **D**a dolētis vt heu. **L**eti
cie. qz leticiā mentis significat. vt euax. **A**mmiratiōis. qz
ammiratiōē mentis significat. vt pape. **M**etus. qz me
tum mētis significat. vt tat. **E**t ples repiunt significatiōes
interiectiōnū. sicut sunt indignātis blasphemātis irridē
tis. zc. **E**t hoc est quod vult **D**onatus cum dicit. Aut si
qua sunt similia

Rima regula congruita

Tum grāmaticaliū est ista. qz adiectiū z suū sub
stantiū volunt puenire in genere. in numero
et in casu. **E**xemplū. vt albus hō. **E**t hoc declaro sic. nā
hō est substantiū ḡ masculini numeri singularis casus
nti. **A**lbus est adiectiū eiusdē ḡ eiusdē numeri eiusdē ca
sus. ergo est bonū latinū. vñ⁹ **E**st adiectiū substantiuo so
ciandū. **I**n simili genere numero casu similiqz. **N**ota
qz triplex est adiectiū. scz vocis tm̄. significati tm̄. vocis
et significati simul. vñ⁹ **E**st adiectiū vocis vel significa
ti. **A**diectiū vocis tm̄ est illud qd mouet p tria genera. et
tm̄ non significat adiectiue. **E**xemplū vt sunt pnoia pmi
tine sp̄i. scz ego tu sui ille zc. **A**diectiū significati tm̄ est
qd non mouet p tria genera. z tm̄ significat adiectiue. vt
faber sutor. z oia noia officioz. **S**ed adiectiū vocis z sig
nificati sit est illud qd mouet p tria genera. z cum h̄ signi
ficat adiectiue. vt albus alba album

Scunda regula congruitatū grāmaticaliū est ista. qz
inpositum z appositum volunt puenire in numero